

Analiza wydatków konsumpcyjnych rolniczych gospodarstw domowych

Streszczenie: Gospodarstwa domowe rolników są grupą konsumentów o szczególnym charakterze. Ze względu na prowadzoną działalność rolniczą mają możliwość wykorzystania wyprodukowanych przez siebie produktów na konsumpcję. Niezależnie od tego celem gospodarstwa domowego jest zaspokojenie potrzeb nie tylko żywnościowych jego członków. Cel ten jest realizowany poprzez osiąganie dochodów i gospodarowanie nimi (zaspokajanie potrzeb członków gospodarstwa, inwestycje, oszczędności). Analizując strukturę dochodów i wydatków gospodarstw domowych rolników w latach 1993–2011 możemy zauważyć, że wraz ze wzrostem dochodu rozporządzalnego udział wydatków na dobra podstawowe takie jak żywność, odzież, mieszkanie w wydatkach ogółem maleje. W tym samym czasie wzrasta procentowy udział wydatków na rekreację i kulturę oraz hotele i restauracje, a także na zdrowie w wydatkach ogółem.

Słowa kluczowe: gospodarstwo domowe, konsument, dochody, wydatki, funkcja konsumpcji

Wprowadzenie

W przypadku rolników funkcja produkcyjna jest realizowana przede wszystkim poprzez pracę wykonywaną w gospodarstwie rolnym. Dostarczanie środków na rzecz gospodarstwa domowego, jest realizowane w ramach funkcji produkcyjnej gospodarstwa domowego¹. Gospodarstwa domowe, których głównym źródłem utrzymania jest praca w gospodarstwie rolnym, mogą uzyskiwać środki finansowe również z innych źródeł, podejmując np. pracę zarobkową poza własnym gospodarstwem rolnym. Wysokość łącznych dochodów uzyskiwanych przez gospodarstwo domowe determinuje poziom życia i stopień zaspokojenia potrzeb konsumpcyjnych członków tej grupy.

Zmiany zachodzące w latach 1993–2011 po stronie dochodów, jak i wydatków gospodarstw domowych w Polsce są niezmiernie ważne, nie tylko z uwagi na członkowstwo naszego kraju w UE, ale także ze względu na wpływ oraz efektywność finansowego wsparcia działalności zwłaszcza rolników na ich sytuację budżetową oraz wydatkową. Niezależnie od klasyfikacji czynników warunkujących zachowania konsumenta, ich cechą wspólną jest grupa czynników ekonomicznych. Czynniki te mają największy wpływ na poziom i strukturę wydatków².

Poziom dochodów jest skorelowany z osiąganym przez dany kraj rozwojem gospodarczym. Jego powszechnie stosowaną miarą jest wielkość dochodu brutto przypadająca na

¹ Wilk R.R., Rathje W.L., *Household archeology*, American Behavioral Scientist, 1982, vol. 6, no. 25; s. 621-624

² Grzywińska-Rąpca M., *Analiza wydatków gospodarstw domowych na rekreację i kulturę w roku 2010*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 96, Szczecin 2012.

jedną osobę/konsumenta³. Dochody traktowane są więc jako instrument polityki dochodowej państwa, której głównym celem jest m.in. przeciwdziałanie inflacji, czy bezrobociu.

Konsumenci i ich potrzeby wyznaczają cele i motywy gospodarowania w zależności od poziomu osiągniętych dochodów. Oczywiście czynniki takie jak wielkość rodziny, czy wykształcenie wyjaśniają wiele zagadnień związanych modelem konsumpcji danej grupy społeczno-ekonomicznej, ale nie są podstawą zachowań konsumentów⁴. Stąd np. w psychologii zachowań konsumentów dochód rozporządzalny nie jest pomijany⁵. Potrzeby konsumpcyjne gospodarstw domowych zaspokajane są głównie przez rynek i znajdują odzwierciedlenie w bieżących wydatkach, zwłaszcza w ich strukturze⁶. Konsumpcja jest oczywiście uzależniona od nieuniknionych realiów ekonomicznych, demograficznych i społecznych.

Cel i zastosowane metody

W niniejszym artykule skoncentrowano się na analizie dochodowych uwarunkowań zachowań konsumentów utrzymujących się z dochodów rolniczych. Jednocześnie podjęto próbę modelowania zależności poziomu wydatków gospodarstw domowych od dochodu.

Do realizacji założonego celu wykorzystane zostały informacje pochodzące ze źródeł wtórnych opublikowanych przez Główny Urząd Statystyczny dotyczące dochodów i wydatków gospodarstw domowych rolników. Zastosowaną metodą badawczą można określić jako analizę opisową z elementami analizy ilościowej. W szczególności analizowano poziom i strukturę wydatków gospodarstw domowych rolników.

Wydatki gospodarstw domowych

Wydatki gospodarstw domowych oraz poziom dochodów są jednymi z najważniejszych elementów charakteryzujących warunki życia konsumentów. Poza dochodem (dokładniej jego źródłem) ważnym czynnikiem różnicującym konsumpcje gospodarstw domowych jest miejsce zamieszkania i bardzo często zaliczane są do determinant najsilniej różnicujących konsumpcję gospodarstw domowych⁷.

W pierwszych latach po zmianach systemowych dokonujących się w polskiej gospodarce nastąpiło istotne przesunięcie w podziale dochodów pomiędzy różnymi grupami społeczno-ekonomicznymi. Spadek dochodów realnych oraz zróżnicowanie dynamiki

³ Szabela-Panabińska E., *Prognozy nominalnego wynagrodzenia brutto*, Prace i materiały Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego, 4/8, Sopot 2011, str. 467.

⁴ Aviv Nevo, *Empirical Models of Consumer Behavior*, BBER Working Paper Series NR 16511, 2010.

⁵ Lambkin M., Foxall G., van Raaij F., Heilbrunn, *Zachowania konsumentów. Konceptje i badania europejskie*, PWN, Warszawa 2001.

⁶ Kucińska A., Olejniczuk – Merta A.: *Konsumpcja w Polsce*. Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur, Warszawa 2009.

⁷ Słaby T.: *Konsumpcja. Eseje statystyczne*. Wydawnictwo Difin, Warszawa, 2006.

detalicznych cen towarów i usług konsumpcyjnych były głównymi przyczynami zmian w poziomie i strukturze wydatków gospodarstw domowych⁸.

Przeobrażenia, jakie w tym zakresie dokonały się w latach 1993-2011 przede wszystkim w rolniczych gospodarstwach domowych w Polsce są interesującym zagadnieniem badawczym, nie tylko z ekonomicznego punktu widzenia.

Dochody gospodarstw domowych

W badaniach budżetów gospodarstw domowych operuje się najczęściej pojęciem dochodu rozporządzalnego⁹ (zarówno w ujęciu wartości nominalnych jak i realnych). Obejmuje on bieżące dochody pieniężne i niepieniężne pomniejszone o podatki dochodowe i składki na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne. W nomenklaturze GUS-u dochód rozporządzany jest przeznaczany przez gospodarstwa domowe na wydatki bieżące oraz przyrost oszczędności¹⁰. Dochód gospodarstwa domowego, aby prawidłowo spełniał rolę miernika możliwości zaspokojenia potrzeb przez gospodarstwo domowe, powinien zostać skorygowany z uwzględnieniem potrzeb konsumentów¹¹.

W przypadku gospodarstw domowych rolników dochody traktowane są jako różnica między wartością produkcji rolniczej (wraz ze spożyciem naturalnym) powiększonym o dopłaty związane z użytkowaniem gospodarstwa rolnego (np. tzw. dopłatami unijnymi po 2004 roku)¹².

W badaniach Budżetów Gospodarstw Domowych prowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny jako jedno z kryteriów podziału jest podział na grupy społeczno-ekonomiczne według głównego źródła utrzymania¹³. Gospodarstwa domowe rolników w 2011 roku stanowiły 5,10% ogólnej liczby badanych gospodarstw domowych. Największą grupę w strukturze badanych gospodarstw domowych konsumenci utrzymujący się z pracy rolniczej stanowili w 2006 roku (6,29%).

Sytuacja dochodowa rolników w analizowanym okresie systematycznie się poprawiała. Niewątpliwie na polepszenie się sytuacji materialnej rolników wpłynęła możliwość uzy-

⁸ Podolec B., *Analiza kształtowania się dochodów i wydatków ludności*, PWN, Warszawa-Kraków 2000, str. 111.

⁹ Zgodnie z nomenklaturą Głównego Urzędu Statystycznego

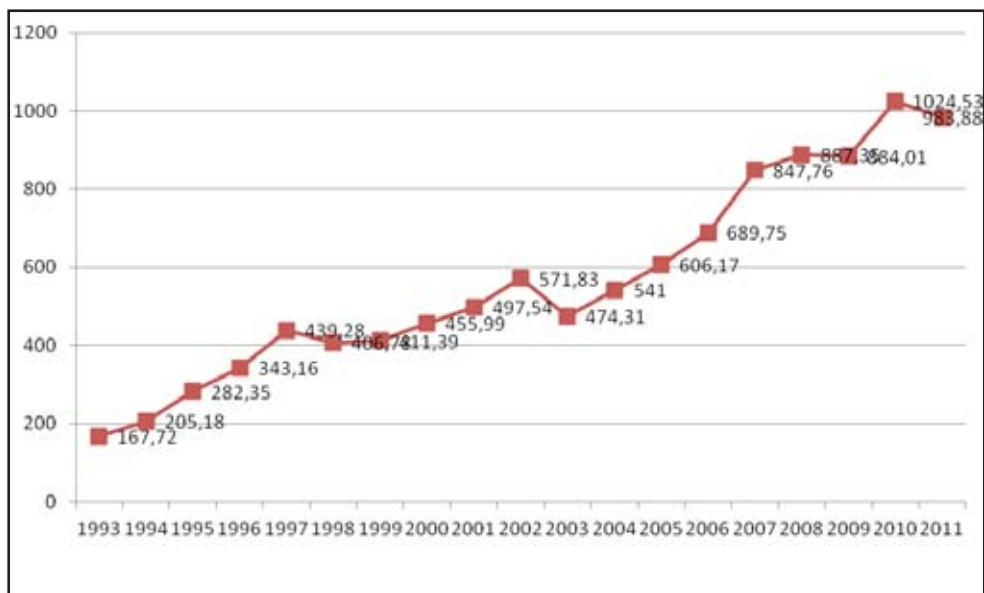
¹⁰ Bywalec Cz., *Ekonomika i Finanse gospodarstw domowych*, PWN, Warszawa 2012.

¹¹ Grzywińska-Rąpca M., *Analiza wydatków na towary i usługi konsumpcyjne gospodarstw domowych w Polsce w latach 2000-2009*, Prace i materiały Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego, 4/8, Sopot, 2011, str. 384.

¹² Bywalec Cz., *Konsumpcja a rozwój gospodarczy i społeczny*, C.H. Beck, Warszawa 2010.

¹³ W przytoczonej publikacji GUS, od lat, udostępniane są wyniki badań w ramach analizy budżetów gospodarstw domowych w Polsce uwzględniającej między innymi klasyfikację ze względu na grupy społeczno-ekonomiczne, miejsce zamieszkania, wykształcenia głowy gospodarstwa domowego, poziomu dochodu (np.: ogółem, rozporządzalnego, do dyspozycji itd.) na 1 osobę itd. Prowadzona przez GUS szczegółowa metodologia badawcza (uległa wielokrotnie w okresie 1993-2010 modyfikacji i dostosowań do wymogów Eurostatu – badań HBS (np.: agregacji grup wydatków, ujęcia nowych pozycji w wydatkach itd.). Również w podziale na grupy społeczno-ekonomiczne nastąpiły zmiany: do roku 2000 publikowane były dochody pochodzące z pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym oraz dochody rolników, aktualnie dane dotyczą grupy społeczno-ekonomicznej rolników (a więc dwie wcześniej wspomniane grupy razem).

skiwania dopłat unijnych po 2004 roku. Dochody rozporządzalne rolniczych gospodarstw domowych¹⁴ przedstawiono na rysunku 1.

Rysunek 1. Dochody rolniczych gospodarstw domowych (złoty/osobę w gospodarstwie domowym)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: Budżety gospodarstw domowych GUS; 1993-2011.

Przedstawione na rysunku 1 dane stanowią dochód rozporządzalny, który jest przeznaczany przede wszystkim na wydatki bieżące oraz oszczędności. W analizowanym okresie, obejmującym lata 1993 -2011 dochód rozporządzalny w gospodarstwach domowych rolników wzrastał. Dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwie domowym rolników spadał (nominalnie) w latach 1998-1999 w porównaniu do 1997 r., w 2003 r. w porównaniu do 2002 r. oraz w 2009 w porównaniu do 2008 r.

Wzrost w 2002 r. można stwierdzić, że jest typowy (w tym roku bowiem wskaźnik nożyc cen wyniósł 108,3 – to oznacza, że był korzystny dla rolników, natomiast w 2003 r. był wyjątkowo niski – 63,9% . W 2010 r. kształtował się też niekorzystnie dla rolników (94,2%). 2010 r. nie można wyjaśnić stricte dopłatami unijnymi, bowiem kurs euro był mniej korzystny niż w 2009 r., chociaż z roku na rok wysokość dopłat wzrasta.

Poziom wydatków nominalnych ogółem gospodarstw domowych rolników, wydatków na towary i usługi konsumpcyjne ogółem (z podziałem na żywność odzież i obuwie, wydatki

¹⁴ Gospodarstwa domowe, których wyłącznym lub głównym (przeważającym) źródłem utrzymania jest dochód z użytkowanego gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie. Dodatkowym źródłem utrzymania tych gospodarstw może być emerytura, renta lub inne źródło niezarobkowe, praca najemna, praca na własny rachunek, bądź wykonywanie wolnego zawodu. Oznacza to, że dochód uzyskiwany ze źródeł dodatkowych jest niższy od dochodów uzyskiwanych z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie (http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/WZ_budżety_gospodarstw_domowych_w_2011.pdf z dnia 21.06.2013)

na użytkowanie mieszkania, wydatki na rekreację i kulturę oraz wydatki na restauracje i hotele) przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Wydatki nominalne na wybrane grupy asortymentowe gospodarstw rolników

lata	wydatki (zł/os.)				
	ogółem	wydatki na towary i usługi konsumpcyjne			
		ogółem	żywność; odzież i obuwie; mieszkanie	rekreacja i kultura; restauracje i hotele	zdrowie
1993	151,52	145,00	107,88	3,94	4,24
1994	186,56	178,54	132,81	4,85	5,22
1995	234,71	224,62	167,12	6,10	6,57
1996	297,78	283,78	209,96	8,04	7,74
1997	348,68	331,94	241,98	8,37	10,46
1998	369,01	354,45	256,38	15,95	13,63
1999	393,16	379,90	265,93	17,48	14,71
2000	441,99	426,56	288,41	21,54	16,06
2001	458,60	442,43	294,42	21,00	16,70
2002	487,19	468,33	311,90	20,29	16,88
2003	461,20	443,58	299,99	22,90	18,46
2004	507,33	482,97	314,19	25,69	20,78
2005	533,91	508,25	338,66	26,44	19,52
2006	573,76	553,68	359,41	29,36	20,45
2007	614,96	588,98	378,52	33,98	21,73
2008	693,57	662,98	413,98	45,82	25,30
2009	712,00	684,59	440,57	45,49	28,83
2010	757,25	721,81	472,87	68,25	35,38
2011	736,02	709,20	414,20	47,14	27,59

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: Budżety gospodarstw domowych GUS; 1993-2011.

W tabeli 1 przedstawiono dane dotyczące wysokości wydatków gospodarstw rolników czyli tych, których głównym źródłem utrzymania jest dochód pochodzący z użytkowania gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie. Zauważyć możemy ogólny wzrost wydatków

w czasie. Wyjątek stanowi rok 2003, w którym w gospodarstwach rolników odnotowano spadek wydatków na żywność, odzież, obuwie i użytkowanie mieszkania. Wydatki na rekreację i kulturę oraz wydatki na zdrowie w stosunku do roku ubiegłego uległy zwiększeniu. Udział wydatków w dochodach ogółem gospodarstw domowych rolników na poszczególne grupy asortymentowe przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Udział wydatków w dochodach ogółem gospodarstw domowych rolników na poszczególne grupy asortymentowe

lata	wydatki na towary i usługi konsumpcyjne	żywność odzież i obuwie; mieszkanie	rekreacja i kultura; restauracje i hotele	zdrowie
1993	95,70%	71,20%	2,60%	2,80%
1994	95,70%	71,19%	2,60%	2,80%
1995	95,70%	71,20%	2,60%	2,80%
1996	95,30%	70,51%	2,70%	2,60%
1997	95,20%	69,40%	2,40%	3,00%
1998	96,05%	69,48%	4,32%	3,69%
1999	96,63%	67,64%	4,45%	3,74%
2000	96,51%	65,25%	4,87%	3,63%
2001	96,47%	64,20%	4,58%	3,64%
2002	96,13%	64,02%	4,16%	3,46%
2003	96,18%	65,05%	4,97%	4,00%
2004	95,20%	61,93%	5,06%	4,10%
2005	95,19%	63,43%	4,95%	3,66%
2006	96,50%	62,64%	5,12%	3,56%
2007	95,78%	61,55%	5,53%	3,53%
2008	95,59%	59,69%	6,61%	3,65%
2009	96,15%	61,88%	6,39%	4,05%
2010	95,32%	62,45%	9,01%	4,67%
2011	96,36%	56,28%	6,40%	3,75%

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: *Budżety gospodarstw domowych GUS; 1993-2011.*

Wydatki na towary i usługi konsumpcyjne na przestrzeni lat 1993-2011 stanowiły ponad 95% dochodów ogółem. Na przestrzeni analizowanych lat można stwierdzić tendencję spadkową w przypadku wydatków ponoszonych w celu zaspokojenia potrzeb podstawowych. Niewielkie zmiany, na poziomie 1 punktu procentowego wskazują dane dotyczące wydatków na rekreację, kulturę, restauracje i hotele. W 2005 roku wystąpił spadek wydatków na tą grupę asortymentową w stosunku do roku poprzedniego (2004 – 5,06%, 20005- 4,95%). W roku 2010 wydatki związane z rekreacją stanowiły 9,01%

dochodów ogółem gospodarstw domowych rolników. W 2011 roku zaobserwowano spadek do poziomu 6,4%.

Największe przeciętne zmiany wydatków na towary i usługi konsumpcyjne odnotowano w przypadku wydatków na rekreację i kulturę. Na przestrzeni lat 1993-2011 wydatki na tę grupę produktów i usług wzrosły średnio o 17,8%. Najniższy wzrost wystąpił w przypadku wydatków na żywność, odzież oraz użytkowanie mieszkania. Zmiana tych wydatków kształtowała się na poziomie 9,4%.

Funkcje konsumpcji gospodarstw domowych rolników

Podstawowym narzędziem wykorzystanym w analizie wydatków gospodarstw domowych rolników w latach 1993-2011 był liniowy model ekonometryczny trendu.

Szacowana funkcja modelu przyjęła następującą postać:

$$y_t = \beta_0 + \beta_1 x_t + \xi_t \quad (t = 1, \dots, 19) \quad (1)$$

Gdzie:

y_t – przeciętne miesięczne wydatki na jedną osobę w gospodarstwie domowym;

x_t – przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwie domowym;

β_0, β_1 – parametry strukturalne modelu;

ξ_t – składnik losowy.

Wyniki oszacowania powyższej funkcji regresji wydatków ogółem dla gospodarstw domowych przedstawiono w tabeli 3.

Tabela 3: Estymacja KMNK, wykorzystane obserwacje 1993-2011 (N = 19) Zmienna zależna: wydatki ogółem

	współczynnik	błąd standardowy	t-Studenta	wartość p
const	80,1545	20,5927	3,892	0,0012 ***
dochód	0,6936	0,0333	20,80	1,58e-013 ***
Wsp. determ. R-kwadrat 0,9621				

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: *Budżety gospodarstw domowych GUS; 1993–2011*.

Empiryczny model ekonometryczny ma następującą postać:

$$\hat{y}_t = 80,15 + 0,69x_t \quad (2)$$

(20,59) (0,03)

gdzie:

\hat{y}_t – miesięczne wydatki ogółem na 1 osobę,

x_t – miesięczne dochody na 1 osobę.

Wartość parametru przy zmiennej x_t (0,69) mówi, że wraz z przyrostem dochodu w gospodarstwach domowych pracowników o 100 zł wydatki ogółem przeciętnie wzrosną o 69 zł.

W przypadku wydatków ogółem gospodarstw domowych rolników współczynnik determinacji skorygowany przyjmuje wartość 0,962, w związku z tym użyta funkcja regresji w 96,2% wyjaśnia kształtowanie się ich wydatków ogółem.

W przypadku wydatków na towary i usługi konsumpcyjne wartość parametru przy zmiennej czasowej t (0,66) oznacza, że wzrost dochodów o 100 zł/os w gospodarstwach domowych przeciętnie rocznie może spowodować wzrost wydatków na napoje alkoholowe o 66 zł/os (tabela 4).

Tabela 4. Estymacja KMNK, wykorzystane obserwacje 1993-2011 (N = 19)
Zmienna zależna: wydatki na towary i usługi konsumpcyjne

	współczynnik	błąd standardowy	t-Studenta	wartość p
Const	77,1424	20,1815	3,822	0,0014 ***
dochód	0,6647	0,0326	20,34	2,28e-013 ***
Wsp. determ. R-kwadrat 0,9605				

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: *Budżety gospodarstw domowych GUS*; 1993-2011.

Wartość współczynnika R^2 wskazuje, że zmienność wielkości wydatków w gospodarstwach domowych rolników jest wyjaśniona w 96,05 % przez zmienność dochodów tych gospodarstw. Zmienności wydatków na towary i usługi konsumpcyjne w 3,95% nie są wyjaśnione przez model ale przez czynniki przypadkowe.

Wyniki estymacji modelu wydatków na żywość, odzież i obuwiu oraz użytkowanie mieszkania przedstawiono w tabeli 5.

Tabela 5. Estymacja KMNK, wykorzystane obserwacje 1993-2011 (N = 19)
Zmienna zależna: wydatki na żywność odzież i obuwiu; mieszkanie

	współczynnik	błąd standardowy	t-Studenta	wartość p
const	85,81	14,5920	5,881	1,81e-05 ***
dochód	0,3804	0,0236	16,10	1,00e-0,11 ***
Wsp. determ. R-kwadrat 0,9384				

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: *Budżety gospodarstw domowych GUS*, 1993-2011.

W oparciu o wyniki przedstawione w tabeli 7 i wzór [1] empiryczny model trendu wydatków na żywość, odzież i obuwiu oraz użytkowanie mieszkania w gospodarstwach domowych rolników ma następującą postać:

$$\hat{y}_t = 85,81 + 0,38 x_t \quad (3)$$

(14,59) (0,023)

Współczynnik informuje, że zmienność wielkości wydatków w gospodarstwach jest wyjaśniona w 93,84% przez zmienną czasową, natomiast 6,16% zmienności dochodów nie jest wyjaśniona przez model.

Wyniki estymacji modelu wydatków na rekreację i kulturę, restauracje i hotele dla gospodarstw domowych rolników przedstawiono w tabeli 6.

Tabela 6. Estymacja KMNK, wykorzystane obserwacje 1993-2011 (N = 19)
Zmienna zależna: wydatki na rekreację i kulturę; restauracje i hotele

	współczynnik	błąd standardowy	t-Studenta	wartość p
const	-10,8590	3,0127	-3,604	0,0022 ***
dochód	0,063333	0,004879	12,98	3,00e-10 ***
Wsp. determ. R-kwadrat 0,90835				

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: Budżety gospodarstw domowych GUS; 1993-2011.

Analizując ocenę parametru β , gospodarstw domowych wywnioskować można, że wzrost dochodu tych gospodarstw o 100 zł na osobę wywoła wzrost ich wydatków na rekreację i kulturę; restauracje i hotele średnio o 6,33 zł na osobę.

Współczynniki determinacji skorygowany oraz zmienności losowej wskazują na dobre dopasowanie modelu. Użyta funkcja regresji w 90,83% wyjaśnia kształtowanie się wydatków na rekreację i kulturę gospodarstw domowych rolników.

W przypadku wydatków na zdrowie w gospodarstwach domowych rolników wzrost dochodu o 100 zł na osobę powoduje wzrost ich wydatków na tą grupę asortymentową średnio o 31,15 zł na osobę (tabela 7).

Tabela 7. Estymacja KMNK, wykorzystane obserwacje 1993-2011 (N = 19) Zmienna zależna: wydatki na zdrowie

	współczynnik	błąd standardowy	t-Studenta	wartość p
const	-0,181128	1,46994	-0,1232	0,9034
dochód	0,031156	0,002380	13,09	2,64e-0,10 ***
Wsp. determ. R-kwadrat 0,907849				

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: Budżety gospodarstw domowych GUS, 1993-2011.

Na dobre dopasowanie modelu wskazuje współczynnik determinacji skorygowany. Użyta funkcja regresji w 90,7% wyjaśnia kształtowanie się wydatków na zdrowie gospodarstw domowych rolników.

Analizując strukturę dochodów i wydatków gospodarstw domowych rolników w latach 1993-2011 możemy zauważyć, że wraz ze wzrostem dochodu rozporządzalnego udział wydatków na dobra podstawowe takie jak żywność, odzież, mieszkanie w wydatkach ogółem maleje. W tym samym czasie wzrasta procentowy udział wydatków na rekreację i kulturę oraz hotele i restauracje, a także na zdrowie w wydatkach ogółem.

Zakończenie

Konsumpcja oraz sposób życia gospodarstw domowych są silnie powiązane z wysokością dochodu rozporządzalnego jaki osiągają. Członkostwo Polski w Unii Europejskiej stwarza szanse poprawy sytuacji ekonomicznej w gospodarstwach rolnych. Czynniki poprawy sytuacji ekonomicznej są między innymi dopłaty obszarowe oraz inne instrumenty Wspólnej Polityki Rolnej.

Strukturę konsumpcji gospodarstw domowych w dużym stopniu determinuje typ gospodarstwa. Sytuacja ta wynika z tego, że poszczególne typy gospodarstw posiadają odmienną hierarchie potrzeb.

Analiza wydatków gospodarstw domowych rolników ukazuje, że ich wydatki rosną wraz z dochodami w czasie.

Wyniki estymacji modelu wydatków ogółem wskazały, że z każdej kolejnej dodatkowo zarobionej na osobę w gospodarstwie domowym złotówki, na konsumpcję przeznaczane jest 0,69 zł/os.

Wszystkie modele wydatków ogółem wykazały dobre dopasowanie. Dla wydatków wszystkich grup asortymentowych rozkład reszt był zgodny z rozkładem normalnym.

Reasumując, analiza konsumpcji gospodarstw domowych wykazała, że główną determinantą wydatków ogółem jest wysokość dochodu rozporządzalnego. Przemiany w sytuacji materialnej gospodarstw domowych w sposób istotny wpływają na zakres zaspokajanych potrzeb, a nierzadko na zmianę modelu konsumpcji. Cena dóbr konsumpcyjnych jest istotnym czynnikiem wpływającym na zachowania rynkowe gospodarstw domowych. Należy jednak nadmienić, że na zachowania konsumentów wpływają nie tylko czynniki ekonomiczne, ale również czynniki demograficzne, społeczne oraz czynniki takie jak nawyki, postawy czy tradycja często określane jako czynniki o charakterze subiektywnym. Niestety pomimo licznych działań w Polsce występują w dalszym ciągu licznie gospodarstwa rolne, w których sytuacja ekonomiczna zasadniczo się nie poprawiła, a dochody ludności rolniczej uzyskiwane z tej działalności są niewystarczające, by zapewnić odpowiedni standard życia.

Analysis of agricultural consumption expenditure of households

Summary: Farmers' households are consumers of a specific nature. Due to the agricultural activities carried on are able to use the products they produced for consumption. Regardless of the household in order to meet the needs of its members. This is accomplished by achieving revenue and management (meeting the needs of household members, investments, savings). Analyzing the structure of revenue and expenditure of households of farmers in the years 1993-2011 we can see that with the increase in disposable income, the share of spending on basic goods such as food, clothing, housing in total expenditure decreases. At the same time increasing the percentage of expenditure on recreation and culture, hotels and restaurants, and on health in total expenditure.

Keywords: household, consumer, revenue, expenditure, consumption function